

HÁMORI ANTAL

A fogyasztóvédelmi jog jelentősége

1. Bevezetés – a fogyasztóvédelmi jog komplexitása

A fogyasztóvédelmi jog jelentőségét jól mutatja, hogy végül is mindenki fogyasztó. E komplex, viszonylag új, gyakran változó jogterület a vállalkozásokat is érzékenyen érinti, oktatása pedig nagymértékben hozzájárul a vállalkozások és mindenki tisztességéhez, a nyereségesség oldaláról nézve sem irreleváns bírságmentes tevékenységéhez (Agg, 2001; Buzás és Hátori, 2005; Fazekas, 2016a; Hátori, 2016a, 2016b, 2013a, 2012a, 2012b, 2011, 2009a, 2009b, 2001a, 2001b; Lábady, 2014, 2007; Papp, 2011; Pázmándi, 2020; Szabó, 2017; Szendrő, 2020; Traub, 1995; Vékás, 2002; Vida, 1999).

Fogyasztóként nap mint nap kerülünk hátrányos helyzetbe vállalkozásokkal szemben. A fogyasztói többletvédelem jogi regulációja is átszövi mindennapi életünket. A fogyasztó és vállalkozás közötti szerződések száma kiemelkedik a kontraktusok nem ritkán háborgó, viharos tengereiből. A de facto kiszolgáltatott helyzetben lévő, a szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körén kívül eljáró félnek (természetes személynek) az erősebb, előnyös pozícióval bíró, jogilag absztrahálható értelemben vett hozzáértő (szakmája, önálló foglalkozása vagy üzleti tevékenysége körében eljáró) joggalannyal szembeni fokozottabb oltalma, támogatása különösen figyelemre méltó, mert az igazság, az igazságosság és a méltányosság, az erkölcs és a jog ezt követeli meg: a gyengébb felet ekként védeni, segíteni kell (Hátori, 2017a, 2016b, 2016c, 2015a, 2015b).

A fogyasztóvédelem alkotmány-, magán-, kereskedelmi, közigazgatási, pénzügyi, szabálysértési, büntetőjogi, anyagi és eljárásjogi szabályozása, békéltető testületi, hatósági, bírói gyakorlata, jogtudományi irodalma, európai uniós és nemzetközi vonatkozásaival – hatalmasra duzzadó mértékével – rávilágít e terepre, kétségkívül hazánk számára is főként – de nem előzmények nélküli – az európai uniós integráció által és nyomán növekvő, kiemelkedő, rendkívül jelentős szerepére (Balla, 2019; Baranovszky és Kórády, 2020; Barta, 2020; Bencsik, 2016, 2013; Bodzsi, 2019, 2018; Czuczai, 1997; Farkas és Wellmann, 2012; Fazekas, 2020; Fazekas, 2017, 2016b, 2007; Filó, 2016; Frivaldszky, 2016, 2015; Fuglinszky, 2016; Gárdos és Rácz, 2012; Gellén, 2019; Gombos és Lehóczky, 2019; Hajnal, 2020a, 2020b, 2015, 2013; Hátori, 2021, 2020a, 2020b, 2019a, 2019b, 2018-2019, 2018a, 2018b, 2018c, 2017b, 2017c, 2017d, 2017e, 2017f, 2017g, 2016d, 2016e, 2015c, 2014, 2013b, 2011, 2010a, 2008a, 2008b, 2007a, 2007b, 2006, 2005, 2004, 2003; Jagusztin, 2021; Jeney, 2005; Józson, 2019a, 2019b, 2018a, 2018b, 2018c; Juhász, 2018; Karsai, 2011; Kertész, 2016; Király, 2020; Lattmann, 2011; Lábady, 1976; Loos, 2019; Mészáros, 2019; Miskolczi-Bodnár, 2018; Miskolczi-Bodnár és Sándor, 2012; Molnár, 2013; Nagy, 2016; Németh, 2020, 2015, 2014; Pázmándi, 2016; Pfeiffer, 2016; Pusztahelyi, 2020; Rácz, 2020; Sepsi-Keyha, 2019; Simon, 2016; Szeghő, 2015; Szépvölgyi, 2019; Szikora és Hajnal, 2020; Szilágyi, 2021; Szolnoki-Nagy, 2014; Tattay, 2005; Varga, 2013; Verebics, 2012; Veres, 2016; Vékás, 2021, 2001; Vida, 2000; Vörös, 2007; Wallacher, 2014; Weatherill, 1997; Weiss, 1971; Zavodnyik, 2013, 2010).

2. A fogyasztóvédelmi jog oktatása

Ennek megfelelően nagyon fontos és aktuális a fogyasztóvédelmi jogi ismeretek különböző szintű, alap-, közép- és felsőfokú, illetőleg egyéb, iskolarendszeren kívüli oktatása, amelyre – például az egyetemek mellett – a kormányzatok is kiemelt figyelmet fordítanak (a fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (Fgytv.) 17. § (1)–(5) bekezdés, vö. EUMSZ 12. és 169. cikk, EU Alapjogi Charta 38. cikk; Buzás és Hámori, 2005; Hámori, 2016a, 2001a, 2001b). E tekintetben megemlíthető például a fogyasztóvédelmi referens hatósági jellegű képzés (Fgytv. 17/D. § (1)–(6), (8)–(10), (12a), (14)–(15), (17) bekezdés, 1. melléklet), illetőleg az, hogy a helyi önkormányzatok képviselő-testületei segíthetik a fogyasztók önszerveződéseit, támogathatják a fogyasztóvédelmi egyesületek helyi érdekérvényesítő tevékenységét, a lakosság igényeitől függően fogyasztóvédelmi tanácsadó irodát működtethetnek (Fgytv. 44. § (1) bekezdés a) és c) pont), továbbá a békéltető testület köteles a tagjai számára rendszeresen képzést szervezni (Fgytv. 18. § (6) bekezdés). Ezen utóbbi rendelkezés azért is nagyon fontos, mert egy 2019. augusztus 30-i, békéltető testületi döntéssel (BBT/02229/2019.) az egyedül eljáró – az akkori szabályozás szerint jogász végzettségű, kamara által kijelölt – békéltető-testületi tag a mögöttes kötelezett jótállási feltételére hivatkozva szüntette meg a békéltető-testületi eljárást, holott a fogyasztó a közvetlen kötelezett vállalkozással szemben érvényesített igényt, és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:171. § (2) bekezdése kimondja, hogy a jótállás a jogosult jogszabályból eredő jogait – például kellékszavatossági jogait – nem érinti. Arról nem is szólva, hogy a közvetlen kötelezett a válasziratával, ami a fogyasztónak a békéltető-testületi eljárásban nem került megküldésre, a mögöttes kötelezettnek egy olyan üres jótállási nyomtatványát csatolta, amely a szerződéskötés 2017. évét követő, 2018/2019. évre vonatkozott (Hámori, 2022).

Az egyetemi vonatkozások körében figyelemre méltó például a Budapesti Gazdasági Egyetem 2014. október 28-i, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem 2001. május 18-i és 2011. május 31-i fogyasztóvédelmi konferenciája, valamint a Budapesti Gazdasági Egyetem fogyasztóvédelmi menedzser szakirányú továbbképzési szakja (Hamar és Hámori, 2016; Hámori, 2021, 2016b, 2001a).

A kormányokat illetően szóba hozhatjuk az 1999 és 2018 közötti időszakok fogyasztóvédelmi politikájáról szóló, jelentős mozgatórugóként, de változó intenzitással kormányhatározatokban megjelent koncepciókat is: 1999. április 21. – 2002-ig; 2003. február 25. – 2006-ig; 2007. május 23. – 2010-ig; 2012. január 23. – 2014-ig; 2015. december 29. – 2018-ig (részletesen Hámori, 2021, 2016a). Végül e fogyasztóvédelmi politika elmaradt, mert a Fgytv. 2019. évi módosítása által – ami véleményem szerint a bürokráciacsökkentéshez, a rugalmasabb kezelhetőséghez fűződő érdekekkel sem indokolható visszalépést (miniszteri szintre történő leértékelődést) hozott – a Fgytv. 40. §-a helyébe a következő rendelkezés lépett: „A fogyasztóvédelemért felelős miniszter a) fogyasztóvédelmi szakmapolitikai programot alkot, b) intézkedéseket tesz, illetve kezdeményez a fogyasztói jogok védelme és érvényesítése érdekében” (részletesen Hámori, 2021). A Fgytv. 40. §-ának módosításával a fogyasztóvédelem „leértékelődése” megjelenik a Kormánytól a miniszterig, a középtávú a rövid távig történő leszállításban. A kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet 8. § (2) bekezdése szerint ugyan a szakpolitikai program „nem kötelezően elkészítendő stratégiai tervdokumentum”, azonban a Fgytv. 40. § a) pontja alapján a fogyasztóvédelemért felelős miniszternek fogyasztóvédelmi „szakmapolitikai” programot kell alkotnia (Innovációs

és Technológiai Minisztérium, Fogyasztóvédelmi szakmapolitikai program, 2021; részletesen Hámori, 2021). A miniszterrel kapcsolatban ugyanakkor kiemelendő, hogy a fogyasztóvédelmi hatóság kijelöléséről szóló 387/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet 5. § (4) bekezdés g) pontja tartalmazza, hogy a miniszter gondoskodik a fővárosi és megyei kormányhivatal kormánytisztviselőinek szakmai továbbképzéséről, amit a fellebbezés kizárta válásával (a másodfok, fellebbezési eljárás megszűnésével) – a színvonalbeli problémákra tekintettel – különösen nagy hangsúllyal kellene megjeleníteni; és e § (1) bekezdését is megfelelően szem előtt kellene tartani (ld. bővebben: Hámori, 2021).

3. Új fogyasztóügyi stratégia

A fogyasztóvédelmi jog – Lábady (2007) megfogalmazásával élve – „tornádóként” söpör végig a világban: először Észak-Amerikán, majd Európán át tört utat magának (Hámori, 2014). Az Európai Bizottság Új fogyasztóügyi stratégia. A fogyasztói reziliencia erősítése a fenntartható helyreállítás érdekében című, huszonkettő intézkedést magában foglaló, 2020. november 13-i közleménye (COM(2020) 696 final) szerint „[a]z európai fogyasztók joggal várják el, hogy – függetlenül attól, hogy az EU-n belül hol vannak – mindig teljes mértékben élvezhessék az egységes piac előnyeit, megalapozott döntéseket hozhassanak, és aktív szerepet játszanak a zöld és digitális átállásban. Elvárják, hogy az EU-ban szabadon hozzáférhessenek az árukhoz és szolgáltatásokhoz, és biztosítva akarnak lenni afelől, hogy fogyasztói jogaik a régebb óta fennálló és az újonnan felmerülő kihívások ellenére is védelmet élveznek.” Az új fogyasztóügyi stratégia a 2020 és a 2025 közötti időszakra nézve mutatja be az uniós fogyasztóvédelmi politika jövőképét. Célja továbbá, hogy kielégítse a fogyasztók közvetlen igényeit a jelenleg zajló Covid19 világjárvány idején, valamint fokozza rezilienciájukat. A holisztikus megközelítést alkalmazó stratégia a következő öt területre terjed ki: (1) a zöld átállás, (2) a digitális transzformáció, (3) jogorvoslat és a fogyasztói jogok érvényesítése, (4) egyes fogyasztói csoportok specifikus szükségletei, (5) nemzetközi együttműködés. A stratégia többek között az alábbi intézkedéseket tartalmazza:

- a Bizottság a tervek szerint 2022-ig elemzi, hogy az utazási csomagokról szóló irányelv aktuálisan mennyire elégséges, tekintettel a legújabb válságokra;
- a Bizottság a tervek szerint 2022-ig előre kíván tekinteni arra, hogy a Covid19 hosszabb távon milyen hatással van az EU-ban élő embereket jellemző fogyasztási szerkezetekre (ez szolgál majd a jövőben szakpolitikai kezdeményezések alapjául);
- a Bizottság támogatja és elősegíti a fogyasztóvédelmi együttműködési hálózat és egyéb hálózatok, valamint az érdekelt felek közötti együttműködést a fogyasztókat érintő csalások, a tisztességtelen marketinggyakorlatok és az egyéb csalások elleni fellépés érdekében;
- a Bizottság tervezi, hogy 2021-ben jogalkotási javaslatot nyújt be, amelynek célja a fogyasztók zöld átállásban vállalt szerepének támogatása – a termékek fenntarthatóságára vonatkozó jobb tájékoztatás és bizonyos kereskedelmi gyakorlatokkal (például a zöldfestéssel és a korai elavulással) szembeni jobb védelem útján, továbbá a Bizottságnak szándékában áll a környezetbarát jellegre vonatkozó állításoknak a környezeti lábnyom meghatározására szolgáló módszereken alapuló alátámasztásáról szóló jogalkotási javaslatot is benyújtani;

- 2022-től kezdődően a Bizottság az áruk adásvételéről szóló irányelv kontextusában értékeli, hogy milyen módon lehetne még inkább elősegíteni a javítást és a fenntarthatóbb, „körforgásosabb” termékeket;
- a Bizottság 2023-ig kidolgoz egy stratégiai megközelítést, amelynek célja a fogyasztói tudatosság javítása és a fogyasztók oktatásának segítése.

A stratégia azt is kimondja, hogy „a digitális transzformációhoz szükséges az, hogy a fogyasztók nagy mértékű digitális jártassággal és digitális kompetenciákkal rendelkezzenek. Ezeket az egész életen át tartó tanulás keretében az oktatással és a képzéssel kell elősegíteni, ahogyan arra a Digitális oktatási cselekvési terv 2021–2027 [COM(2020)624] és annak stratégiai prioritásai is felhívják a figyelmet.” „A gyermekek és a kiskorúak különösen ki vannak téve a félrevezető vagy agresszív online kereskedelmi gyakorlatoknak. Fontos, hogy többet kell befektetni a fogyasztók egész életen át tartó oktatásába és a figyelemfelhívásba, az iskolák elvégzése utáni valamennyi életszakaszban.”

A stratégia a fogyasztóvédelem globális kontextusát illetően kitér Kanadára, Ausztráliára, Új-Zélandra, Chilére, az Európai Unióval szomszédos országokra, a nyugat-balkáni országokra, valamint kiemeli, hogy „[a] fogyasztókat érintő kérdések terén megvalósuló többoldalú együttműködés előmozdítja a nemzetközi szinten a magas fokú védelmet és biztonságot, valamint a globális fogyasztóvédelmet.” E tekintetben kettő intézkedés született:

- 2021-ben a Bizottság olyan cselekvési tervet szándékozik Kína kapcsán kidolgozni, amely az online módon értékesített termékeket érintő megerősített termékbiztonsági együttműködést célozza;
- 2021-től kezdve a Bizottság erőfeszítéseket tesz az EU partnerországai – köztük az afrikai országok – számára nyújtandó szabályozási támogatás, technikai segítségnyújtás és kapacitásépítés érdekében.

Végül a stratégia a kormányzás körében arról is szól, hogy: „[a] Bizottság felállít majd egy új fogyasztóvédelmi politikai tanácsadó csoportot, amelynek feladata az lesz, hogy a fogyasztóvédelmi konferencia munkáját segítendő áttekintse az előrehaladást és reflektáljon a következő év prioritásaira. Célja az lesz, hogy az összes érdekelt felet tömörítse, de ugyanakkor lehetővé tegye a célzott vitákat például a fogyasztói szervezetek és a közigazgatási szervek között. A vállalkozásokkal való együttműködést többféle formában kell folytatni, ideértve az oktatási tevékenységeket, a bevált gyakorlatok cseréjét és az önkéntes vállalatokban érintett vállalatokkal való találkozókat.” Az ehhez kapcsolódó intézkedés szerint a fogyasztóvédelmi politikai tanácsadói csoportban a fogyasztói szervezetek, a civil társadalom és az ágazat – a fogyasztóügyi stratégiát támogatva – vesznek részt.

4. Fogyasztóvédelmi szakmapolitikai program

A Fgytv. 40. § a) pontja szerinti, 2021-ben megalkotott, egyszáztíz oldal terjedelmű fogyasztóvédelmi szakmapolitikai program, amely szintén szól az Európai Bizottság új fogyasztóügyi stratégiájáról, meghatározza a szakmapolitikai program kereteit, a fogyasztóvédelem alapjait, küldetését, céljait, helyzetképet ad a fogyasztóvédelmi intézményrendszer keretei és

eredményei, a fogyasztóvédelmi hatóság, az Európai Fogyasztói Központ, a békéltető testületek, a fogyasztói tudatosság erősítése (fogyasztói érdekek képviselését ellátó egyesületek, fogyasztói tudatosságra nevelő iskolák, kommunikáció erősítése, fogyasztói és vállalkozói tudatosság növelése, fogyasztóvédelmi és piacfelügyeleti konzultációs fórumok, azaz a Fogyasztóvédelmi Tanács, Piacfelügyeleti Munkacsoport, Fogyasztóvédelmi Péntek) és a Covid19 világjárvány (fokozott fogyasztóvédelmi ellenőrzések, fogyasztóvédelmi hatósági vizsgálatok, védőeszközök, fertőtlenítők vizsgálata, PCR tesztek hatósági árának vizsgálata, útlemondásokkal kapcsolatos fogyasztói jogok, tapasztalatok) vonatkozásában, valamint tartalmazza a stratégiai programpontokat.

A programban a fogyasztóvédelmi hatóságot illetően a következő pontokról van szó: elektronikus kereskedelem ellenőrzése, üzletek ellenőrzése, árvizsgálat, hatékony és folyamatos fellépés az árubemutatók terén, jótállás, szavatosság, fiatalok védelme (alkoholfogyasztás és dohányzás visszaszorítása, reklámszabályok ellenőrzése), utazási irodák által nyújtott tájékoztatás ellenőrzése, nyári szezonális ellenőrzés, légiutas-jogok ellenőrzése, elektronikus hírközlési szolgáltatók és közszolgáltatók panaszkezelésének és telefonos ügyfélszolgálatainak vizsgálata, mintavételezéssel egybekötött piacfelügyeleti vizsgálatok, helyszíni vizsgálatok, vámhatósági együttműködés ITM-NAV akció keretében, Safety Gate/RAPEX-riasztások, laboratóriumok szerepe.

A szakmapolitikai program szerinti stratégiai célok: átlátható, kiszámítható intézményi és szabályozási környezet; ellenőrzések hatékonyságának erősítése; fogyasztóvédelmi partnerség; megfelelés az új technológiáknak és trendeknek; fogyasztóvédelem digitalizációja.

A tizenegy fogyasztóvédelmi területhez tartozó stratégiai programpontok az alábbiak:

- (1) fogyasztóvédelmi irányok: új szabályok a jótállás és a szavatosság területén; a jogkövető és tisztességes vállalkozói magatartás elősegítése; az online térben bővülő fogyasztói jogok érvényesítése; kollektív jogorvoslat erősítése;
- (2) hatósági ellenőrzési keretek kibővítése: fogyasztóvédelmi ellenőrzések hatékonyságának erősítése; ellátási lánc ellenőrzése; szakemberképzés, hatósági együttműködés megerősítése; logisztikai szolgáltatók ellenőrzése; honlapblokkolási lehetőség veszélyes termék esetén; önkéntes intézkedések a vállalkozások részéről; piacfelügyeleti hatáskörök kiegészítése, üzemanyagok minőségének ellenőrzése; elektronikus cigaretták ellenőrzése;
- (3) kettős minőség elleni fellépés: kettős minőség elleni fellépés háttere; kettős minőségű termékek vizsgálata;
- (4) laborkapacitás fejlesztése;
- (5) együttműködések: hazai együttműködések; együttműködés vállalkozói szakmai szervezetekkel; nemzetközi hálózatokban történő fogyasztóvédelmi együttműködés erősítése (CPC, OECD, ICSMS);
- (6) az Európai Bizottság új fogyasztóvédelmi stratégiája: az „új fogyasztói menetrend”;
- (7) továbblépés az elektronikus kereskedelem ellenőrzése terén az új digitális trendek alapján: online platformok és közösségi média megtévesztő gyakorlatának ellenőrzése; honlap blokkolás több EU-s tagállamot érintő jogsértés esetén; az online FMCG szektor fogyasztóvédelmi ellenőrzése; kiemelkedő online forgalmat generáló ünnepi időszakok

ellenőrzése; automatizált ügyfélszolgálati megoldások ellenőrzése; omnichannel modellt alkalmazó és a sharing economy elvén működő vállalkozások ellenőrzése; területi alapú korlátozás (geoblocking) ellenőrzése; új digitális trendek, mesterséges intelligencia fogyasztóvédelme; adatvédelmi kérdések hangsúlyos kezelése a fogyasztóvédelmi ellenőrzések során; adathalászat elleni fellépés;

(8) fogyasztóvédelmi eljárások digitalizációja: fogyasztóvédelmi szakrendszer fejlesztése; fogyasztóvédelmi applikáció kifejlesztése; IT Labor fejlesztése; online békéltető testületi meghallgatás lehetőségének megteremtése;

(9) fogyasztóvédelem váratlan helyzetek (Covid-19 járvány) idején;

(10) fogyasztói vitarendezés: Európai Fogyasztói Központ határon átnyúló vitarendezési tevékenységének erősítése; a békéltető testületi rendszer működésének további erősítése;

(11) fogyasztói tudatosság növelése: fogyasztói tudatosságra nevelő iskola; fogyasztói érdekek képviselőit ellátó egyesületek támogatása; fogyasztóvédelmi kommunikáció.

5. Javaslatok jogszabályok módosítására

5.1. A Fgytv. és az Itv. módosítása

5.1.1. Véleményem szerint a békéltető testületek hatékonyságát növelhetné a Fgytv. 29. § (11) bekezdés harmadik mondatának azon módosítása, amely által a szabályozás szerint valamennyi ügyfélszolgálati, szolgáltatásnyújtási hely is a rendelkezés hatálya alá tartozna, ekként: *„Amennyiben a vállalkozás székhelye, telephelye vagy fióktelepe, illetve ügyfélszolgálat, szolgáltatásnyújtási helye nem a területileg illetékes békéltető testületet működtető kamara szerinti megyében van, a vállalkozás együttműködési kötelezettsége a fogyasztó igényének megfelelő írásbeli egyezségkötés lehetőségének felajánlására terjed ki.”* (részletesen Hámori, 2017e)

5.1.2. A fogyasztók fokozottabb védelme, a fogyasztók jogainak, jogos érdekeinek hatékonyabb érvényesülése érdekében a Fgytv. 34. § (1)–(4) és (7) bekezdésének következők szerinti módosítását is indokoltnak tartom: *„(1) A tanács határozata, egyéb döntése, illetve ajánlása nem érinti a fogyasztónak azt a jogát, hogy igényét bírósági eljárás keretében érvényesítse. (2) A tanács kötelezést tartalmazó határozata és egyéb döntése [29. § (4) bekezdés, 31. § (3) bekezdés, 32/A. §], illetve ajánlása ellen fellebbezésnek nincs helye, annak hatályon kívül helyezése azonban kérhető a bíróságtól a (3), illetve a (4) bekezdésben meghatározottak szerint. (3) A fél a kötelezést tartalmazó határozat, az egyéb döntés, illetve az ajánlás részére történt kézbesítésétől számított tizenöt napon belül keresettel annak hatályon kívül helyezését kérheti a békéltető testület székhelye szerint illetékes törvényszéktől, ha a) az elnök eljárása, a tanács összetétele vagy eljárása nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek, b) a 18. § (1) bekezdése alapján a békéltető testületnek nem volt hatásköre az eljárásra, vagy c) a 29. § (4) bekezdésében meghatározott okból a kérelem meghallgatás nélküli elutasításának lett volna helye. (4) A fél a döntés, illetve az ajánlás hatályon kívül helyezését a (3) bekezdésben foglaltakon túl – a döntés, illetve az ajánlás részére történt kézbesítésétől számított tizenöt napon belül – akkor is kérheti a békéltető testület székhelye szerint illetékes*

törvényszéktől, ha a döntés, illetve az ajánlás tartalma nem felel meg a jogszabályoknak.” „(7) A bíróság ítélete kizárólag a kötelezést tartalmazó határozat, az egyéb döntés, illetve az ajánlás hatályon kívül helyezésére vonatkozhat.” (Hámori, 2021)

5.1.3. Véleményem szerint az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 57. § (1) bekezdés – jelenleg hatálytalan – i) pontja a következő rendelkezést foglalhatná magában: *(Illetékmentes a polgári és közigazgatási ügyekben:), „i) a fogyasztó vállalkozással és békéltető testülettel, Pénzügyi Békéltető Testülettel szembeni kérelme (ideértve a fellebbezési és a felülvizsgálati kérelmet is)”*; másodlagos javaslatomként: az Itv. 62. § (1) bekezdés – jelenleg hatálytalan – r) pontja a következő rendelkezést tartalmazhatná: *(A felet – ideértve a beavatkozót és az érdekeltet is – illetékfeljegyzési jog illeti meg:), „r) ha fogyasztónak minősül és vállalkozással vagy békéltető testülettel, illetve Pénzügyi Békéltető Testülettel szemben érvényesít igényt”*. A másodfokú fogyasztóvédelmi hatósági eljárás megszűnésével az „és a fogyasztó fellebbezése” szövegrésznek az Itv. 33. § (2) bekezdés 35. pontjában történő megjelenítésére irányuló törekvésnek már nincs értelme; a másodfok (fellebbezési eljárás) megszűnésével az „első fokú” szövegrész hatályát is veszítette [a fővárosi és megyei kormányhivatalok működésének egyszerűsítése érdekében egyes törvények módosításáról szóló 2019. évi CX. törvény 3. § a) pont].

Indokolásom lényege szerint a fogyasztók vállalkozásokkal szembeni fokozottabb védelme, a fogyasztók jogainak, jogos érdekeinek hatékonyabb érvényesülése érdekében a gyakorlati (békéltető testületi) tapasztalatokra is figyelemmel indokolt a fogyasztói többletvédelem erősítése. A fogyasztói jogok – Alaptörvény M) cikk (2) bekezdése által is kiemelt – védelmére és érvényesítésére a polgári eljárások, így például a békéltető testületi eljárások is érdemben hivatottak. A békéltető testületi eljárások még mindig csekély hatáskörrel bírnak. A „törvény” a fogyasztók jogainak, jogos érdekeinek hatékony védelmét, érvényesülését hivatott szolgálni azáltal, hogy a békéltető testület döntéseivel szemben megteremti a bírósághoz fordulás lehetőségét, valamint a vállalkozással és a békéltető testülettel, továbbá a Pénzügyi Békéltető Testülettel szembeni esetekben a fogyasztó részére biztosítja az illetékmentességet, illetve az illetékfeljegyzési jogot. A fogyasztót jelenleg terhelő eljárási illeték a fogyasztók – Alaptörvény által is védett – jogainak érvényesülését gátol(hat)ja; az eljárási illeték az igényérvényesítések objektív akadályát képezheti, aminek a fenntartása nem indokolt (Hámori, 2021).

5.1.4. A Legfőbb Ügyészség 2020. július 13. napján kelt, T.KvFG. 3970/2020/1-I. számú állásfoglalására is tekintettel – amely szerint az ügyészségnek nincs hatásköre a békéltető testület működése vonatkozásában – a gyakorlatban felmerült problémák orvoslására javaslom a Fgytv. 37/A. §-ának (11) bekezdéssel történő kiegészítését: *„A békéltető testület működése felett a törvényességi ellenőrzést az ügyészség a rá irányadó külön jogszabályok rendelkezései szerint gyakorolja. A törvényességi ellenőrzést gyakorló ügyészség ellenőrzi, hogy a békéltető testület működése nem sérti-e a jogszabályokat vagy a békéltető testületi szabályzatokat.”* (Hámori, 2021)

5.2. A 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet módosítása

Véleményem szerint a fogyasztói többletvédelem növelése, kiterjesztése – az alábbiakban foglaltaknak megfelelően – a fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében eladott

dolgokra vonatkozó szavatossági és jótállási igények intézésének eljárási szabályairól szóló 19/2014. (IV. 29.) NGM rendelet (R.) vonatkozásában is indokolt (Hámori, 2021).

5.2.1. Az R. hatálya jelenleg nem terjed ki a Polgári Törvénykönyv szerinti fogyasztó és vállalkozás közötti *jótállást keletkeztető jognyilatkozatra* (ld. R. 1. § (1) bekezdés), és így az R. véleményem szerint nem nyújt megfelelő védelmet azon fogyasztók részére, akik jótállási igényt vállalkozással szemben nem jogszabály, hanem (egy- vagy kétoldalú) jognyilatkozat alapján érvényesítenek. Álláspontom szerint semmi nem indokolja azt, hogy ezen fogyasztók – akár a velük szerződéses jogviszonyban lévő vállalkozásokkal, akár a mögöttes kötelezett (forgalmazó, importőr, gyártó) vállalkozásokkal szemben – ne részesüljenek az R. által nyújtott fokozott, jóval jelentősebb védelemben (ld. pl. R. 5. §, 8. § (1)–(2) bekezdés). Fogyasztó és vállalkozás közötti jogviszonyi körben a jelenlegi szabályozásbeli különbségtételt nem tartom indokoltnak. A fokozott fogyasztói védelemnek akkor is meg kellene lennie, ha jótállást keletkeztető jognyilatkozatról van szó. A Fgytv. szerinti panasz nem azonos a szavatossági vagy jótállási igény bejelentésével; ld. R. 4. § (7) bekezdés: „(7) A szavatossági vagy jótállási igény bejelentése nem minősül a fogyasztóvédelemről szóló törvény szerinti panasznak.”; a Fgytv. szerinti védelem nem egyező az R. szerinti védelemmel (vö. pl. R. 5. §, Fgytv. 17/A. § (6) bekezdés).

Javaslatom ezért az, hogy az R. hatálya – a gyengébb fél fokozottabb oltalma érdekében – terjedjen ki a Polgári Törvénykönyv szerinti fogyasztó és vállalkozás közötti jótállást keletkeztető jognyilatkozatra. A módosítás – az R. 1. § (1) bekezdésével összefüggésben – az R. 2. §-át és 4. § (1) bekezdés b) pontját is érintené (ld. uo. 2. §, 4. § (1) bekezdés b) pont). Szövegszerűen: az R. 1. § (1) bekezdése, 2. §-a és 4. § (1) bekezdés b) pontja helyébe a következő rendelkezések lépnének:

„1. § (1) E rendeletben foglaltakat kell alkalmazni, ha a Polgári Törvénykönyv szerinti fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés vagy jótállást keletkeztető egyoldalú vállalkozási jognyilatkozat esetén az eladott ingó dolog hibája miatt a fogyasztó a Polgári Törvénykönyv szerinti kellékszavatossági vagy termékszavatossági igényt (a továbbiakban: szavatossági igény) vagy őt megillető jótállási igényt (a továbbiakban: jótállási igény) érvényesít.” [Az R. 1. § (1) bekezdése a „szerződés” szó után kiegészülne a „vagy jótállást keletkeztető egyoldalú vállalkozási jognyilatkozat” szövegrésszel, és elhagyná a „jogszabály alapján” szöveget. Így az R. szerinti védelem a nem jogszabályon alapuló jótállásra is kiterjedne.]

„2. § Fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben a felek megállapodása vagy a jótállást keletkeztető egyoldalú vállalkozási jognyilatkozat e rendelet rendelkezéseitől a fogyasztó hátrányára nem térhet el. A fogyasztó hátrányára eltérő kikötés helyébe e rendelet rendelkezései lépnek el.” [Az R. 2. § – az 1. §-sal összhangban – első mondatának a „felek megállapodása” szövegrésze után kiegészülne a „vagy a jótállást keletkeztető egyoldalú vállalkozási jognyilatkozat” szövegrésszel, és második mondata elhagyná a „szerződési” szót.]

„4. § (1) bekezdés b) pont: (A vállalkozás a fogyasztó nála bejelentett szavatossági vagy jótállási igényéről jegyzőkönyvet köteles felvenni, amelyben rögzíti) „b) az eladott ingó dolog megnevezését, vételárát.” [Az R. 4. § (1) bekezdés b) pontja – az 1. §-sal összhangban – elhagyná a „fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés keretében” szövegrészt (vö. egyoldalú jognyilatkozaton alapuló jótállás).]

5.2.2. A fogyasztó és vállalkozás közötti szerződés [fogyasztói szerződés, – Id. Ptk. 8:1. § (1) bekezdés 3-4. pont] gyakorlatában létező probléma, hogy amikor a „hibás teljesítés” vonatkozásában a vállalkozást terheli a bizonyítási kötelezettség (ld. uo. 6:158. §, 6:171. § (1) bekezdés; vö. pl. 151/2003. (IX. 22.) Korm. rendelet), akkor a vállalkozás a mögöttes kötelezett (forgalmazó, importőr, gyártó), illetve a „javítószolgálat” (ld. pl. R. 7. § (1)–(3) bekezdés) véleményére hivatkozva elutasítja a fogyasztó kifogását, holott a mögöttes kötelezett és a javítószolgálat nem minősül független szakértőnek, mivel a kötelezetti oldalon szerepel. Az esetek egy igen jelentős részében így a fogyasztók jogsérelmet szenvednek el, és szavatossági, illetve jótállási igényeikben kielégítetlenül maradnak, amellyel szemben hatékonyabb jogalkotói és jogalkalmazói védelemre lenne szükség. Véleményem szerint ezért szó szerint ki kellene mondani, hogy a vállalkozás a mögöttes kötelezett és a javítószolgálat véleményével nem tesz eleget bizonyítási kötelezettségének, az ilyen vélemény nem minősül független szakértői véleménynek. Ezáltal a fogyasztók hatékonyabban tudnák igényeiket érvényesíteni, a megtévesztő (tiszteességtelen) kereskedelmi gyakorlat visszaszorulna, amelyet a fogyasztóvédelmi hatóság eljárása is segíthetne (ld. R. 8. § (1)–(2) bekezdés).

Szövegszerű javaslatom szerint a R. 6. §-a a következő (3) bekezdéssel egészülne ki: „(3) A vállalkozás a mögöttes kötelezett (forgalmazó, importőr, gyártó), illetve a javítószolgálat véleményével nem tesz eleget bizonyítási kötelezettségének, az nem minősül független szakértői véleménynek.”

5.3. A Szabs. tv. módosítása

5.3.1. A szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (Szabs. tv.) 200. § (1) bekezdés d) pontja akként rendelkezik, hogy: aki közterületen vagy nyilvános helyen *fiatalkorút* szándékosan lerészegít, az szabálysértést követ el. A kritika tárgyát a „fiatalkorút” szó képezi, ugyanis – véleményem szerint, miként a Szabs. tv. 200. § (1) bekezdés b) pontjában is látjuk – a „tizennyolcadik életévét be nem töltött személyt” szövegrész szükségeltetik. Álláspontom indokolása e tekintetben a következő (túl azon, hogy a „fiatalkorú” aktív – nem passzív – alanyi megnevezés): a Szabs. tv. 27. § (1) bekezdése alapján e törvény alkalmazásában *fiatalkorú* az, aki a szabálysértés elkövetésekor a tizennegyedik életévét betöltötte, de a tizennyolcadikat még nem; véleményem szerint a „tizennegyedik életévét be nem töltött személy” szóban forgó szabálysértési jogi védelme is szükséges, mert a Büntető Törvénykönyvről szóló 2013. évi C. törvény (Btk.) „kiskorú veszélyeztetése” tényállása (208. § (1)–(2) bekezdés) nem minden esetben alkalmazható a „lerészegítésre”, mivel lehet, hogy fiatalkorú a szándékosan lerészegítő (vö. Btk. 208. § (2) bekezdés: „tizennyolcadik életévét betöltött személy”), márpedig a „tizennegyedik életévét be nem töltött személyt” a „fiatalkorúnál” is fokozottabb védelem illeti meg (Hámori, 2021; ld. még Bisztriczki és Kántás, 2014, 2012).

5.3.2. Véleményem szerint helytelen, hogy a Szabs. tv. 233. § c) pontjában csak a „vendéglátóipar értékesítő helyei” szerepelnek elkövetési helyként (a Szabs. tv. 233. § c) pontja szerint: „Aki [...] c) a vendéglátóipar értékesítő helyein a jogszabályban előírt tájékoztatási kötelezettségét megszegi, szabálysértést követ el”). Ugyanis, az „üzletben” – nem csak vendéglátó üzletben – és más értékesítő, illetve szolgáltatás-nyújtási helyeken is megjelennek jogszabályban előírt tájékoztatási kötelezettségek. Erre példák a következő rendelkezések:

– a Kertv. 6. § (2) bekezdés b) pont: „A kereskedő köteles [...] az üzlet nyitvatartási idejéről és az abban bekövetkező változásokról a vásárlókat tájékoztatni.”

- a 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet 13. § (2) bekezdés második mondat: „A kereskedő köteles az automatán nevét és székhelyét feltüntetni.”
- a 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet 15. § (a 2017. július 1-jétől hatályos szöveg szerint): „Az alkalmi rendezvényen történő árusítás a termékre vonatkozó jogszabály által előírt feltételek teljesítése mellett történhet, továbbá a kereskedő jól látható módon köteles feltüntetni nevét, székhelyét az értékesítés helyszínén.”
- a 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet 18/A. §: „Közlekedési eszközön folytatott értékesítés a közlekedési eszköz tulajdonosának, vagy üzemtartójának engedélyével, továbbá az értékesített termékre vonatkozó jogszabályok alapján szükséges hatósági engedélyek birtokában, a kereskedő nevének és székhelyének a vásárlók számára jól látható helyen történő feltüntetésével végezhető.”
- a 210/2009. (IX. 29.) Korm. rendelet 24. § (3) bekezdés: „Az üzletben működő biztonsági szolgálat nevről és székhelyéről, működésének vásárlókat érintő szabályairól a vásárlókat jól láthatóan tájékoztatni kell.”

A szóban forgó *különbségtételnek* véleményem szerint *objektíve ésszerű indoka nincsen*. A fogyasztók védelme ugyanúgy fontos egyéb helyeken is, mint a vendéglátóipar értékesítő helyein. A Szabs. tv. 233. § c) pontjának más értékesítő helyekre és a „szolgáltatás-nyújtási helyre” is ki kellene terjednie, nemcsak a vendéglátóipar értékesítő helyeire. Ezért javaslom, hogy a Szabs. tv. 233. § c) pontja helyébe a következő rendelkezés lépjen: [Aki] „c) üzletben vagy egyéb értékesítő, illetve szolgáltatás-nyújtási helyen a jogszabályban előírt tájékoztatási kötelezettségét megszegi,” [szabálysértést követ el.]

A Szabs. tv. 233. §-ának címe (Árak megállapításának, közlésének és feltüntetésének elmulasztása) nem ad okot, hogy e § c) pontja – a vendéglátóipar értékesítő helyein belül – a jogszabályban előírt ár-, illetve díjtájékoztatási kötelezettség megszegésére korlátozódjék, mert e § – a címe ellenére – nemcsak „árakról”, „díjakról”, hanem például „árak minőségi osztályáról, minősítéséről” – és azok megfelelő feltüntetéséről – is szól [ld. Szabs. tv. 233. § b) pont]. A Szabs. tv. 233. §-ának címét – tükröződendő e § tartalma – a következőre javaslom módosítani: *Tájékoztatási kötelezettség megszegése* (Hámori, 2021).

5.4. Az Alaptörvény módosítása

A fogyasztók jogainak jelentősebb védelmét alapvetően szolgálná az Alaptörvény XX. cikk (2) bekezdésének módosítása és a (3) bekezdéssel történő kiegészítése a következők szerint:

„(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával, a fogyasztóvédelem, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”

„(3) Magyarország a fogyasztói alapjogokat – ideértve a vagyoni érdekek védelméhez, a tájékoztatáshoz, a jogorvoslathoz és az érdekképviselőhöz való jogot is – a fogyasztó és vállalkozás viszonyában fokozott védelemben részesíti.”

Indokolásom lényege szerint az alaptörvény-módosítás a fogyasztó és vállalkozás viszonyában fokozottabb jogi védelemben részesítené a fogyasztókat. A módosítás a fogyasztók vállalkozásokkal szembeni védelmét – a vagyoni érdekek védelméhez, a tájékoztatáshoz, a jogorvoslathoz és az érdekképviselőhez való jog vonatkozásában is – alapjogi szinten jelenítené meg (Hámori, 2021).

6. Záró gondolatok

A fogyasztók – általában a gyengébb fél – védelmének, támogatásának jelentősége, aktualitása és komplexitása a fentiek alapján is érzékelhető. Az állami kiegyenlítési törekvésben mind a magánjogi, mind a közjogi, anyagi és eljárásjogi szabályozás jelentős szerepet játszik, amely véleményem szerint az említettek értelmében is növelendő.

A gyengébb fél fokozott(abb) oltalmának szükségessége nézetem szerint objektíve fennáll. A szabadság – miként Szent II. János Pál pápa például a *Veritatis splendor* kezdetű enciklikájában (1993. augusztus 6.) tanítja, fogalmilag és normatíván, így a szerződési szabadság szintűgy – soha nem az igazságtól, hanem mindig az igazságban való szabadságot jelenti (az igazság és az igazság szerinti az, hogy a *kiszolgáltatót személyt jobban kell védeni*); a kógens szabályok is ennek fényében szemlélendők. A szabályozási változásoknak is a „fogyasztó” – az ember – és nem a fogyasztás szolgálatában kell állniuk, és ez által szükséges a kötelezettek (pl. forgalmazók, gyártók) javára is irányulniuk. Minderről – a „fogyasztó”, az ember védelméről – a katolikus egyház szociális enciklikái is bőségesen, a világi jogalkotók számára is megszívlelendő módon szólnak.

Például Szent II. János Pál pápa a szociális kérdéstről szóló *Centesimus annus* kezdetű enciklikájában (1991. május 1.) – a mai napig is tartó aktualitással – írta, hogy „[a] gazdaság valójában csak az egyik összetevője és dimenziója az emberi tevékenység sokféleségének. Ha abszolúttá válik, ha az ártermelés és -fogyasztás a társadalmi életben a központi helyre kerül, és minden mástól függetlenül a társadalom egyedüli értékevé válik, akkor az okot nemcsak és nem annyira magában a gazdasági rendszerben kell keresni, hanem abban, hogy a szociális-kulturális értékrend – miután nem ismeri el az etika és a vallás jelentőségét – meggyengült, és csupán a javak termelésének és a szolgáltatásoknak tulajdonít jelentőséget” (*Acta Apostolicae Sedis*, 1991. 793-867., Budapest, Szent István Társulat. 1991. 39. pont).

„[...] a gazdasági szabadság az ember szabadságának csak az egyik eleme. Amikor a gazdasági szabadság önállósodik, amikor az embert inkább a javak termelőjének és fogyasztójának tekintik, semmint személynek, aki azért termel és fogyaszt, hogy megéljen, akkor a szabadság elveszíti valós kapcsolatát az emberi személlyel, végül elidegeníti és elnyomja őt.” (uo.)

„Az ember ma gyakran elvész az állam és a piac két pólusa között. Néha ugyanis úgy tűnik, mintha időnként csak ártermelőként és -fogyasztóként vagy az állam közigazgatási alanyaként létezne, mintha feledésbe merülne, hogy az emberek együttélésének nem célja sem az állam, sem a piac, hanem az ember önmagában olyan páratlan értékkel bír, hogy az államnak is és a piacnak is szolgálnia kell. Az ember mindenekelőtt igazságot kereső lény, arra törekszik, hogy e szerint az igazság szerint éljen és elmélyítse azt a múlt és a jövő nemzedékével folytatott párbeszéd révén” (uo. 49. pont).

A jelen tanulmányban a szabályozás és a gyakorlat fejlődését, a gyengébb fél fokozottabb védelmét és támogatását, az igazságot célozva Szent II. János Pál pápa idézett szavait is ajánljuk az állami jogalkotók és jogalkalmazók figyelmébe. Az előrelépés, a jog maradéktalan érvényesülése érdekében sokat kell még tenni: nem csak jogilag, mert az önmagában kevés, nem elég. *Olyan szemléletformálásra van szükség, amely az igazságon alapul, az igazságosságban épül, és amit a szeretet – az önzetlen (az aranyszabály – Mt 7,12; Lk 6,31; vö. Tób 4,15 – szerinti) szeretet éltet* (vö. pl. Lk 16,1-31; Kol 3,17; II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et Spes* kezdetű lelkipásztori konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról, Róma, 1965. december 7., *Acta Apostolicae Sedis*, 1966. 1025-1115., 26., 63-64. pont; Hámori, 2016f, 2010b, 2008c).

Ehhez kívánok Mindenkinek szívből bölcsességet és bátorságot, hogy a szabadságban – az igaz szabadságban – napról napra *emberibb, mértékletes egyensúlyt találjon – a „fogyasztó”, a jogosult és a kötelezett egyaránt, mert „[m]i haszna van az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de lelke kárát vallja? Mit is adhatna az ember cserébe a lelkéért?”* (Mt 16,26)

Irodalomjegyzék

- Agg, G. (2001). Általános helyzetkép a fogyasztóvédelmi oktatásról. In Konferencia a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatásáról (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest, 2001. május 18.). (pp. 6-9, melléklet). Budapest, Oktatási Minisztérium és Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség.
- Balla, L. (2019). Néhány fogyasztóvédelmi és versenyjogi kérdés büntetőjogi megközelítésben. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2ksz,1), 32-42.
- Baranovszky, Gy. és Kóródy, D. (2020). A fogyasztóvédelmi békéltetés fejlődése Magyarországon. (pp. 153). Budapest, magánkiadás.
- Barta, J. (2020). Az EU által meghirdetett digitális forradalom hatása a kereskedelmi jog egyes területein: szerződések, fogyasztóvédelem, gazdasági verseny, gazdasági társaságok. *Miskolci Jogi Szemle*, 15(3ksz), 14-26.
- Bencsik, A. (2016). A fogyasztóvédelem közjogi keretei. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 134-151). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Bencsik, A. (2013). A fogyasztók védelmének alkotmányi fundamentumairól. *Közjogi Szemle*, 6(1), 21-31.
- Bisztriczki, L. és Kántás, P. (2014). A szabálysértési törvény magyarázata (2. kiadás). (p. 645). Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Bisztriczki, L. és Kántás, P. (2012). Az új szabálysértési törvény magyarázata. Gyakorlati kérdések és válaszok a szabálysértési jog köréből. (p. 536). Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Bodzási, B. (2019). Az Európai Bíróságnak a magyar devizahiteles szerződésekkel kapcsolatos gyakorlata, különös tekintettel az ún. Dunai-ügyben hozott ítéletre. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2019/2), 15-28.

- Bodzási, B. (2018). A deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződésekhez kapcsolódó egyes polgári jogi kérdésekről. *Miskolci Jogi Szemle*, 13(2, 2), 61-75.
- Buzás, G. és Hámori, A. (2005). Fogyasztóvédelmi oktatás és nevelés. *Fogyasztóvédelmi Szemle*, 2(2), 41-45.
- Czuczai, J. (1997). Korreferátum a fogyasztóvédelem témájában Gyarmati András előadásához (A Ptk. újabb módosítása az európai jogharmonizáció tükrében). In *Magyar Jogászegylet Tizedik Jogász Vándorgyűlés (Sopron)*. (pp. 71-86). Budapest.
- Farkas, A. és Wellmann, Gy. (2012). A hibás teljesítés bírói gyakorlata I-II. *Gazdaság és Jog*, 20(3), 8-11., 20(5), 16-20.
- Fazekas, J. (2017). The consumer credit crisis and unfair contract terms regulation – Before and after Kásler. *Journal of European Consumer and Market Law*, 6(3), 99-106.
- Fazekas, J. (2016a). A magyar fogyasztóvédelmi szabályozás fejlődése a rendszerváltástól napjainkig. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 28-59). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Fazekas, J. (2016b). Gondolatok a devizaalapú hitelszerződések jogi hátteréről és a tisztességtelen általános szerződési feltételek érvénytelenségi kontrolljáról. *Jog-Állam-Politika*, 8(4), 73-96.
- Fazekas, J. (2007). *Fogyasztóvédelmi jog*. (pp. 285). Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Fazekas, R. (2020). A választottbírói kikötés a fogyasztóvédelem nézőpontjából. *Gazdaság és Jog*, 28(9), 13-19.
- Filó, M. (2016). A fogyasztók megtévesztése – gondolatok a büntetőjogi jogtárgy-védelem hatáiról. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 164-171). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Frivaldszky, J. (2016). A pénzügyi világválságból a klasszikus természetjogi elvek újbóli érvényesülése felé. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 73-120). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Frivaldszky, J. (2015). A vasárnapi kötelező pihenőnap természetjogi alapjai és közpolitikai lehetőségei. *Iustum Aequum Salutare*, 15(1), 59-99.
- Fuglinszky, Á. (2016). Fogyasztói adásvétel, kellék- és termékszavatosság. Elemzések az uniós jog és az új Ptk. kapcsolatához. (pp. 204). Budapest, Wolters Kluwer Kft.
- Gárdos, P. és Rácz, A. (2012). Néhány gondolat a Pénzügyi Békéltető Testületről. *Gazdaság és Jog*, 20(4), 17-21.
- Gellén, K. (2019). Fogyasztók és vállalkozások az új üzleti modellek és a digitális technológiai környezet promóciós tendenciái tükrében. *Gazdaság és Jog*, 27(7-8), 7-12.
- Gombos, K. és Lehóczky, B. (2019). A tisztességtelen szerződési feltételek eltávolítása a magyarországi devizaalapú hitelszerződésekből. *Jogtudományi Közlöny*, 74(11), 434-444.

- Hajnal, Zs. (2020a). A békéltető testületi döntések bírói felülvizsgálatának gyakorlata. *Gazdaság és Jog*, 28(10), 9-14.
- Hajnal, Zs. (2020b). A fogyasztási cikkek adásvételének szabályozási kísérlete és legújabb módosításai az Európai Unióban és a magyar jogban. *Gazdaság és Jog*, 28(7-8), 6-11.
- Hajnal, Zs. (2015). A fogyasztói szerződések sajátos jelensége: a timesharing szerződés. *Gazdaság és Jog*, 23(5), 14-17.
- Hajnal, Zs. (2013). A fogyasztói jogok egységes európai szabályozásának lehetséges irányai. (pp. 251, PhD-értekezés). Debrecen.
- Hamar, F. és Hámori, A. (szerk., 2016). A fogyasztók etikai és jogi védelme. (pp. 176). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Hámori, A. (2022). Kérelmező és/vagy bejelentő – ügyfél, harmadik személy, egyéb érdekelt? Újabb „csemege” a fogyasztóvédelmi hatóság legújabb gyakorlatából, békéltető testületi fűszerezéssel, avagy egy hibás teljesítés margójára. *Iustum Aequum Salutare*, 22(2)
- Hámori, A. (2021). Fogyasztóvédelmi aktualitások. Javaslatok jogszabályok módosítására. *Iustum Aequum Salutare*, 21(1), 63-112.
- Hámori, A. (2020a). Békéltetés – másként? A kánonjog és a világi jog gyűrűjében. Prof. dr. habil., dr. jur. Hársfai Katalin PhD, lic. iur. can., theol., egyetemi tanár tiszteletére, születésének 70. évfordulója alkalmából. In Kuminetz, G., Szabó, P. és Ujházi, L. (szerk.), *Ratio intellegendi et ordo vivendi. Ünnepi kötet Hársfai Katalin 70. születésnapja alkalmából*. (pp. 133-156). Budapest, Pázmány Press.
- Hámori, A. (2020b). A fogyasztóvédelem jelentősége és békéltető testületi aktualitása. *Gazdaság és Jog*, 28(6), 1-6.
- Hámori, A. (2019a). A fogyasztói szavatossági és jótállási igények intézésének szabályozása és gyakorlata. *Magyar Jog*, 66(4), 212-219.
- Hámori, A. (2019b). Az Fgytv. békéltető testületet és fogyasztóvédelmi politikát is érintő 2019. évi módosításának kritikája. A fogyasztóvédelem fel-, illetve leértékelődése. *Jog-Állam-Politika*, 11(3), 37-68.
- Hámori, A. (2018-2019). Fogyasztói jogok érvényesülése hatósági eljárásban 1-2. *Jura*, 24(2), 378-393., 25(1), 271-292.
- Hámori, A. (2018a). Javaslatok a 'fogyasztók' fokozottabb védelme érdekében. A 'vásárlók könyve' és a 'vásárlói' (fogyasztói) panaszforumokról szóló tájékoztató jogi szabályozása történeti áttekintéssel. *Iustum Aequum Salutare*, 14(1), 63-98.
- Hámori, A. (2018b). A „szálloda” és a vendéglátó üzlet üzemeltetőjének letéti felelőssége az új Ptk.-ban és a bírói gyakorlatban. In Verebes, P. és Fekete-Frojimovics, Zs. (szerk.), *Üzleti szintű szervezés és gazdálkodás a vendéglátásban*. (pp. 219-236). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Hámori, A. (2018c). A felszolgálati díj és a fogyasztók védelme az alapvető jogok biztosának eljárása kapcsán. In „Sport – Gazdaság – Turizmus” Kautz Gyula Emlékkonferencia 2017. június 8. tanulmánykötet. (pp. 1-11). Győr, Széchenyi István Egyetem.

- Hámori, A. (2017a). Fogyasztóvédelem a jogágak tükrében I. (pp. 22-205). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Hámori, A. (2017b). A fogyasztó szavatossági és jótállási igénye. *Gazdaság és Jog*, 25(12), 21-23.
- Hámori, A. (2017c). Javaslat a 'rossz minőségű termék forgalomba hozatala' büntetőjogi törvényi tényállás alapesete büntetési tételének és egyes szabálysértési rendelkezések módosítására. *Jog-Állam-Politika*, 9(4), 253-270.
- Hámori, A. (2017d). A „vásárlói” (fogyasztói) panaszforumokról szóló tájékoztató jogi szabályozása történeti áttekintéssel. *Gazdaság és Jog*, 25(7-8), 42-46.
- Hámori, A. (2017e). A „termékbemutatók” fogyasztóvédelmi jogi szabályozása (Aktuális problémák és válaszok). *Jogtudományi Közlöny*, 72(4), 183-191.
- Hámori, A. (2017f). A homeopátiás „gyógyszer” elnevezéséről (a homeopátia, a „homeopátiás szerek” jogi szabályozása). *Jura*, 23(2), 315-326.
- Hámori, A. (2017g). A felszolgálati díj szabályozásáról az alapvető jogok biztosának eljárása kapcsán. *Debreceni Jogi Műhely*, 14(1-2), 19-40.
- Hámori, A. (2016a). A fogyasztóvédelem jelentősége és oktatása. *Javaslatok Magyarország V. középtávú fogyasztóvédelmi politikájához. Jogtudományi Közlöny*, 71(3), 175-183.
- Hámori, A. (2016b). Bevezetés a fogyasztók etikai és jogi védelmébe. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 6-16). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Hámori, A. (2016c). A fogyasztók védelme a polgári jogban – különös tekintettel az új Ptk. rendelkezéseire. *Minőség és Megbízhatóság*, 50(50), 308-321.
- Hámori, A. (2016d). A felszolgálati díj és a fogyasztók védelme. *Közjogi Szemle*, 9(3), 49-58.
- Hámori, A. (2016e). Vélemény az üzletek vasárnapi nyitva tartásának tilalmáról munkavállaló-, család- és fogyasztóvédelmi szempontból. *Magyar Bioetikai Szemle*, 22(1), 13-34.
- Hámori, A. (2016f). Etika. Erkölcstani alapfogalmak gazdaságetikai kitekintéssel. (pp. 27-42, 55-68). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Hámori, A. (2015a). A fogyasztók védelme és az új Ptk. *Magyar Jog*, 62(5), 257-273.
- Hámori, A. (2015b). Az új Ptk. fogyasztói védelme. In Hamar, F. (szerk.), *Multidiszciplináris kihívások. Sokszínű válaszok 5/1*. (pp. 35-51). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2015c). A „vasárnapi munkavégzés tilalma” fogyasztóvédelmi nézőpontból. *Iustum Aequum Salutare*, 15(2), 127-135.
- Hámori, A. (2014). Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba. A fogyasztók magán- és közjogi védelme. (pp. 15-41). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2013a). A nem természetes személy laikusok fogyasztói védelmének változásai (A „fogyasztó” fogalom változásai a magyar jogban – különös tekintettel az Fgytv.-re és az új Ptk.-ra). In Hamar, F. (szerk.), *Multidiszciplináris kihívások. Sokszínű válaszok 3*. (pp. 28-32). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2013b). A hibás teljesítés az új Ptk.-ban. In Hamar, F. (szerk.), *Multidiszciplináris kihívások. Sokszínű válaszok 2*. (pp. 46-56). Budapesti Gazdasági Főiskola.

- Hámori, A. (2012a). A fogyasztó fogalom aktuális jogalkotási és jogalkalmazási dilemmái. *Agora*, 45-64.
- Hámori, A. (2012b). A vállalkozások fogyasztói minősége. *Gazdaság és Jog*, 20(9), 8-11.
- Hámori, A. (2011). Kötelező jótállás – fogyasztóvédelem. *Gazdaság és Jog*, 19(6), 21-24.
- Hámori, A. (2010a). A vendéglátó üzletek kategóriába sorolásának jogi szabályozása. *Magyar Jog*, 57(3), 164-171.
- Hámori, A. (2010b). A vendéglátás etikája. (pp. 36-37). Bodnár Bt.
- Hámori, A. (2009a). A „fogyasztó”-fogalom „dilemmái” különös tekintettel az Fgytv. módosításában és az új Ptk.-javaslatban foglaltakra. *Magyar Jog*, 56(2), 88-97.
- Hámori, A. (2009b). A fogyasztóvédelem közigazgatási „útvesztői” (a „fogyasztó” fogalom „dilemmái”). In Majoros, P. (szerk.), *Kultúraközi párbeszéd az üzleti világban (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2008)*. (pp. 150-166). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2008a). A közösségi fogyasztóvédelmi politika és jog fejlődése. *Agora*, 39-54.
- Hámori, A. (2008b). A szálláshely osztályba, a vendéglátó üzlet kategóriába sorolása bejelentésének jogi természetéről. *Magyar Jog*, 55(6), 423-428.
- Hámori, A. (2008c). A gazdaság etikai aspektusa – „reformok útján”. In Majoros, P. (szerk.), *Reformok útján (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2007)*. (pp. 428-433). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2007a). Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba I. A fogyasztóvédelmi jog alapjai. (pp. 16-39). Budapest, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft.
- Hámori, A. (2007b). Felszolgálati díj a magyar jogban. In Majoros, P. (szerk.), *Stratégiák 2007 és 2013 között (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2006)*. (pp. 304-316). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2006). Az üzlet üzemeltetője kategóriába, illetve osztályba sorolása bejelentésének jogi természetéről és a hatóságnak e bejelentéssel kapcsolatos magatartásáról. *Szakmai Füzetek*, (16), 125-127.
- Hámori, A. (2005). A csomagküldő kereskedés és az elektronikus kereskedelmi szolgáltatás jogi szabályozásának kapcsolata. In Majoros, P. (szerk.), *Tudástranszfer és információs társadalom (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2004)*. (pp. 171-178). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2004). Az egyes vendéglátó-ipari munkakörök betöltéséhez szükséges alkalmassági-képesítési feltételek jogi szabályozása (fogyasztóvédelmi jogi aspektusok). In Majoros, P. (szerk.), *Magyarország a gazdasági fejlődés keresztútján (Budapesti Gazdasági Főiskola Tudományos Évkönyv 2003)*. (pp. 190-194). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Hámori, A. (2003). A vendéglátás fogyasztóvédelmi jogi szabályozása. (pp. 137-292). Budapest, Label Kereskedelmi, Szolgáltató és Kiadói Kft.
- Hámori, A. (2001a). Fogyasztóvédelmi jogi oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskola Kereske-

delmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskolai Karán. In Konferencia a fogyasztóvédelmi ismeretek oktatásáról (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest, 2001. május 18.). (pp. 23-26). Budapest, Oktatási Minisztérium és Fogyasztóvédelmi Főfelügyelőség.

- Hámori, A. (2001b). Fogyasztóvédelmi jogi oktatás a Budapesti Gazdasági Főiskolán. *Fogyasztóvédelem*, 3(8-9), 17.
- Jagusztin, T. (2021). A fogyasztói jogsértések megszüntetésére irányuló eljárások reformja – az új irányelv küszöbén. *Gazdaság és Jog*, 29(6), 19-24.
- Jeney, P. (2005). Fogyasztóvédelmi politika. In Kende Tamás és Szűcs Tamás (szerk.), *Bevezetés az Európai Unió politikáiba*. (pp. 655-698). Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- Józson, M. (2019a). 'New Deal for Consumers' (?) (az európai uniós fogyasztóvédelmi jog korszerűsítését, a szabályok egységesítését és a végrehajtás erősítését célzó irányelvtervezetek margójára). *Európai Jog*, 19(6), 14-24.
- Józson, M. (2019b). Az áruk szabad mozgása az Európai Unióban, és a tagállami fogyasztóvédelem érvényesülése a negatív és a pozitív integráció közötti összefüggések tükrében. *Jogtudományi Közlöny*, 74(6), 251-265.
- Józson, M. (2018a). Kettős termékmérce alkalmazása az Európai Unió belső piacán: a jogi megoldáskeresés útvesztői Brüsszelben és Közép-Kelet-Európában. *Gazdaság és Jog*, 26(10), 3-9.
- Józson, M. (2018b). „Kie a fogyasztó?": a gyengébb fél (a fogyasztó) védelme a tagállamok és az Európai Unió között megosztott fogyasztóvédelmi hatáskör útvesztőiben. *Európai Jog*, 18(6), 32-43.
- Józson, M. (2018c). A tisztességtelen szerződési feltételek uniós jogi szabályozásának jogdogmatikai és jogpolitikai kérdései. *Magyar Jog*, 65(2), 74-85.
- Juhász, K. (2018). Fogyasztói jogok és a végrehajtási záradék. *Iustum Aequum Salutare*, 14(4), 183-190.
- Karsai, K. (2011). *Fogyasztóvédelem és büntetőjog*. (pp. 274). Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Kertész, G. (2016). Devizahitelek – jog és/vagy erkölcs. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme*. (pp. 121-133). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Király, P. B. (2020). A kriptovaluták pénzügyi fogyasztóvédelmi aspektusai. *Iustum Aequum Salutare*, 16(4), 45-58.
- Lattmann, T. (2011). Fogyasztóvédelmi politika. In Kende Tamás és Szűcs Tamás (szerk.), *Bevezetés az Európai Unió politikáiba*. (pp. 535-585). Budapest, CompLex Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Lábady, T. (2014). A lektor előszava. In Hámori, A., *Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba. A fogyasztók magán- és közjogi védelme*. (p. 9). Budapesti Gazdasági Főiskola.
- Lábady, T. (2007). A lektor előszava. In Hámori, A., *Bevezetés a fogyasztóvédelmi jogba I. A fogyasztóvédelmi jog alapjai*. (p. 7). Budapest, Axol Print Nyomdaipari és Kiadói Kft.

- Lábady, T. (1976). A fogyasztóvédelmi rendszerről és a fogyasztók érdekeinek polgári jogi védelméről. *Magyar Jog*, 23(4), 875-886.
- Loos, M. (2019). The modernization of European consumer law: A pig in a poke? *European Review of Private Law*, (1), 113-134.
- Mészáros, P. E. (2019). Az Európai Unió Bíróságának ítélkezése a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat, illetve tisztességtelen szerződési feltétel fogyasztókkal szembeni irányelveivel kapcsolatosan. *Európai Jog*, 19(3), 36-40.
- Miskolczi-Bodnár, P. (2018). Fogyasztóvédelmi szabályok a Ptk.-ban. *Magyar Jog*, 65(11), 593-604.
- Miskolczi-Bodnár, P. és Sándor, I. (2012). A fogyasztóvédelmi jog európai gyökerű magyar szabályozása I-II. (pp. 124, 165). Budapest, Patrocinium Kft.
- Molnár, G. M. (2013). A fogyasztók érdekeit és a gazdasági verseny tisztaságát sértő bűncselekmények. In Belovics, E., Molnár, G. M. és Sinku, P., *Büntetőjog II. Különös Rész. A 2012. évi C. törvény alapján 2nd ed.*, (pp. 836-878). Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Nagy, G. B. (2016). Gondolatok a büntetőjog fogyasztóvédelemben betöltött lehetséges szerepéről. *Magyar Jog*, 63(10), 597-603.
- Németh, Cs. (2020). A pénzügyi szektorban a fogyasztókkal szemben alkalmazott tisztességtelen szerződési feltételek jogi megítélése az európai uniós Bíróság joggyakorlatában. *Európai Jog*, 20(1), 21-32.
- Németh, Cs. (2015). A pénzügyi fogyasztóvédelmi jog fejlődése Magyarországon 2008–2014 között (I-II. rész). *Gazdaság és Jog*, 23(1), 3-11., 23(3), 3-11.
- Németh, Cs. (2014). A devizahiteles perek joggyakorlati tapasztalatairól. *Gazdaság és Jog*, 22(4), 3-9.
- Papp, T. (2011). Fogyasztó-e az utas? *Magyar Jog*, 58(10), 616-619.
- Pázmándi, K. (2020). A jogi értelemben vett fogyasztókép átformálódásáról, azaz mit üzen a viselkedési közgazdaságtan a jogi beavatkozás paradigmájáról. *Gazdaság és Jog*, 28(11-12), 73-77.
- Pázmándi, K. (2016). Kereskedelmi kommunikáció és fogyasztóvédelem – a fogyasztó verseny- és reklámjogi védelme. In Hamar, F. és Hámori, A. (szerk.), *A fogyasztók etikai és jogi védelme.* (pp. 152-163). Budapesti Gazdasági Egyetem.
- Pfeiffer, J. J. (2016). A devizaperek másként, avagy a végrehajtás megszüntetése iránti perek, és ami mögöttük van. *Gazdaság és Jog*, 24(9), 14-20.
- Pusztahelyi, R. (2020). A felelősségkizáró és -korlátozó kikötések általános szerződési feltételekben, illetve a fogyasztóval szemben. *Gazdaság és Jog*, 28(9), 1-6.
- Rácz, L. (2020). Múltba tekintő gondolatok: szerződési szabadság és fogyasztóvédelem, avagy a magánjog alkalmazkodóképességének korlátairól. *Magyar Jog*, 67(12), 677-684.
- Sepsi-Keyha, E. (2019). Adatvédelem, fogyasztóvédelem és versenyjog határán – hatásköri kérdések, eljárási következmények. *Versenytükör*, 15(1), 40-51.
- Simon, R. (2016). A fogyasztói viták alternatív vitarendezése Európában – ötlet-verseny és

fórum shopping a nemzeti szabályozás és implementációs kötelezettség tükrében? *Iustum Aequum Salutare*, 12(2), 63-89.

- Szabó, P. (2017). A fogyasztó fogalma és a fogyasztói szerződés értékelésének egyes kérdései az Európai Unió Bíróságának néhány újabb döntése tükrében. *Európai Jog*, 17(1), 1-6.
- Szeghő, K. (2015). „Devizaperek” egy bíró szemével. *Gazdaság és Jog*, 23(12), 3-10.
- Szendrő, É. M. (2020). A fogyasztóvédelem kialakulása és fejlődéstörténete. *Jogtörténeti Szemle*, 18(2), 34-40.
- Szépvölgyi, E. (2019). A fogyasztói jogviták hatékony rendezésének jelene és jövője. *Jog-Állam-Politika*, 11(3), 103-118.
- Szikora, V. és Hajnal, Zs. (szerk.), *A fogyasztói adásvétel és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok tagállami szabályozásának összehasonlító elemzése – Csehország, Magyarország, Lengyelország, Románia és Szlovákia.* (pp. 265). Debrecen, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. *Debreceni Jogi Műhely*, 17(2020/1-2), 1-265.
- Szilágyi, G. (2021). Fogyasztóvédelmi szempontok a szellemi alkotások területén. *Miskolci Jogi Szemle*, 16(1,1), 149-166.
- Szolnoki-Nagy, R. (2014). Fogyasztóvédelem az Európai Unióban. *Európai Tükör*, 19(2), 143-160.
- Tattay, L. (2005). Közvetlen fogyasztóvédelmi előírások a szellemi alkotások jogában. *Jogtudományi Közlöny*, 60(6), 295-299.
- Traub, F. (1995). A fogyasztó fogalma a versenyjogban. *Jogösszehasonlító áttekintés. Versenyismeret*, 43(10-11), 70-103. (ford. Pappné Ritter, J.)
- Varga, N. (2013). *A fogyasztói pénzügyi lízing.* (pp. 260). Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Verebics, J. (2012). Szerződések az elektronikus kereskedelem körében és a fogyasztóvédelem. *Gazdaság és Jog*, 20(12), 3-10.
- Veres, Z. (2016). A pénzügyi fogyasztóvédelem alkotmányos megalapozása felé. *Közjogi Szemle*, 9(1), 41-50.
- Vékás, L. (2021). Az uniós fogyasztói szerződési jog megújítása és az új irányelvek átültetése. *Magyar Jog*, 68(2), 65-75.
- Vékás, L. (2002). Az európai közösségi magánjog sajátos alanyáról: a „fogyasztó” fogalmáról. *Európai Jog*, 2(5), 3-13.
- Vékás, L. (2001). Európai közösségi fogyasztóvédelmi magánjog. In Vékás Lajos (szerk.), *Európai közösségi jogi elemek a magyar magán- és kereskedelmi jogban.* (pp. 25-96). Budapest, KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.
- Vida, S. (2000). A fogyasztó versenyjogi védelme a megtévesztéssel szemben. *Magyar Jog*, 47(11), 661-666.
- Vida, S. (1999). A fogyasztó fogalma az Európai Bíróság gyakorlatában. *Versenyfelügyeleti Értesítő*, 9(1), 40-44.

- Vörös, I. (szerk., 2007). Tisztességtelen verseny – fogyasztóvédelem. (pp. 401). Budapest, MTA Jogtudományi Intézet.
- Wallacher, L. (2014). A választottbírói kikötés tisztességtelensége fogyasztói szerződésekben. *Európai Jog*, 14(3), 10-16.
- Weatherill, S. (1997). *EC Consumer Law and Policy*. (pp. 165). London, Longman.
- Weiss, E. (1971). A gyártó vállalat felelőssége a fogyasztó irányában. *Döntőbíráskodás*, 12(3), 81-94.
- Zavodnyik, J. (2013). Az általános szerződési feltételek és a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok. *Versenytükör*, 9(2) 34-53.
- Zavodnyik, J. (2010). Értelme és érzelmek. A kereskedelmi gyakorlatokkal megcélzott fogyasztó. *Gazdaság és Jog*, 18(7-8), 10-20.